

УДК 343.985

ЧЕРНЯВСЬКИЙ Сергій

доктор юридичних наук, професор, проректор Національної академії внутрішніх справ

м. Київ, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2711-3828>

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБИРАННЯ ДОКАЗІВ СТОРОНАМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УМОВАХ ЗМАГАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

Рец. на кн.: Дульський О. Л. Криміналістичне забезпечення збирання доказів сторонами кримінального провадження: міжнародні, європейські, національні стандарти : монографія. Одеса : Юридика, 2025. 458 с.



Науки кримінального процесу та криміналістики знаходяться в постійному розвитку, удосконалюються кримінальне процесуальне законодавство та правозастосовна практика. Один із ключових векторів такого розвитку – це забезпечення євроінтеграційного, демократичного напрямку розвитку нашої держави, приведення кримінального провадження у відповідність із міжнародними й національними стандартами. Це завдання визначене положеннями нормативно-правових актів України.

Згідно зі ст. 2 КПК України, завданнями кримінального провадження є захист особи, суспільства й держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод і законних

інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура. Реалізація цього завдання безпосередньо залежить від забезпечення процесу доказування в кримінальному провадженні згідно з міжнародними, європейськими та розробленими на їх основі національними стандартами.

Рекомендоване посилання:

Чернявський С. Актуальні питання криміналістичного забезпечення збирання доказів сторонами кримінального провадження в умовах змагального судочинства : рец. на кн. Дульський О. Л. «Криміналістичне забезпечення збирання доказів сторонами кримінального провадження: міжнародні, європейські, національні стандарти». *Наука і правоохорона*. 2025. № 3 (69). С. 202–204.

Актуальність проблематики полягає також у тому, що власне поняття «стандартів» має різні форми вияву, які стосуються виконання низки завдань у кримінальному провадженні. О. Л. Дульський у монографічному дослідженні акцентував на стандартах криміналістичного забезпечення кримінального провадження в умовах змагального судочинства, адже ефективне використання криміналістичних засобів, методів і прийомів визначає ефективність правозастосовної діяльності.

Дослідження має комплексний характер, адже криміналістичне забезпечення збирання доказів сторонами кримінального провадження в змагальному кримінальному процесі спрямовано на врегулювання прав сторін кримінального провадження щодо реалізації їхніх повноважень у рівних умовах. Отож, проблематика має як кримінальний процесуальний аспект (дотримання вимог кримінальної процесуальної форми), так і криміналістичний аспект (практична реалізація поставлених завдань). Зазначені й інші обставини засвідчують актуальність і своєчасність монографічного дослідження, а також акцентують на багатоаспектному предметі дослідження, важливості поставлених завдань, необхідності комплексного їх виконання на рівні нормативно-правового регулювання, наукового осмислення, практичної діяльності.

Результати аналізу монографії О. Л. Дульського свідчать про структурованість і логічність проведеної роботи. Автор системно й логічно відобразив зміст наукового дослідження, що передбачає послідовне розв'язання теоретико-методологічних і практичних проблем у межах предмета дослідження.

Перший розділ монографії формує теоретико-методологічне підґрунтя роботи й стосується окреслення теоретико-правових і праксеологічних основ криміналістичного забезпечення збирання доказів сторонами кримінального провадження.

У підрозділі 1.1 «Гене́за та стан наукових досліджень проблем криміналістичного забезпечення збирання доказів сторонами кримінального провадження» автор виокремив періоди розвитку наукових досліджень окреслених проблем крізь призму наук кримінального процесу та криміналістики. Вивчення доробку вчених надало можливість О. Л. Дульському визначити напрями власних наукових досліджень.

У підрозділі 1.2 «Поняття та зміст криміналістичного забезпечення збирання доказів сторонами кримінального провадження в змагальному кримінальному процесі» увагу зосереджено на з'ясуванні змісту низки наукових понять. З метою об'єктивного висвітлення проблематики визначено дефініцію поняття «криміналістичне забезпечення». Проаналізовано праці вчених (В. А. Журавель, З. М. Топорецька, Ж. В. Удовенко, Ю. М. Черноус), аргументовано позицію про виокремлення складових криміналістичного забезпечення, з огляду на систему криміналістики: криміналістична

техніка, криміналістична тактика і криміналістична методика, за наукового підґрунтя загальної теорії криміналістики.

У підрозділі 1.3 правові основи діяльності уповноважених суб'єктів розглянуто у двох аспектах: кримінальному процесуальному (правова основа збирання доказів) і криміналістичному (правова основа криміналістичного забезпечення). Зауважено, що кримінальний процесуальний аспект полягає в нормативно-правовому регулюванні діяльності сторін кримінального провадження під час збирання доказів. Криміналістичний аспект створює правове підґрунтя криміналістичних засобів, методів, прийомів.

Серед суб'єктів збирання доказів увагу спрямовано на осіб, які реалізують зазначено діяльність професійно, згідно з повноваженнями, наданими КПК України, як наслідок – мають ширше коло повноважень. Це суб'єкти з боку обвинувачення, так звані уповноважені особи (слідчий, дізнавач, керівник органу досудового розслідування, керівник органу дізнання, прокурор) (ч. 2 ст. 93, ст. 38 КПК України), а також такий суб'єкт з боку захисту, як захисник (ч. 3 ст. 93 КПК України, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»).

У *другому розділі монографії* «Зміст криміналістичного забезпечення збирання доказів сторонами кримінального провадження» розглянуто складові зазначеного криміналістичного інституту відповідно до техніко-, тактико- й методико-криміналістичних елементів. Важливо, що О. Л. Дульський висвітлює окреслені питання в контексті діяльності сторони як обвинувачення, так і захисту.

У *третьому розділі монографії* «Стандарти криміналістичного забезпечення збирання доказів сторонами кримінального провадження» розглянуто відповідні міжнародні, європейські та національні стандарти, що є важливим у контексті євроінтеграційного напрямку розвитку нашої держави.

О. Л. Дульський аналізує різні підходи до класифікації стандартів криміналістичного забезпечення кримінального провадження, виокремлює їх три основні групи: міжнародні, європейські, національні. На національному рівні країни вирішують питання врахування міжнародних і європейських стандартів шляхом ратифікації положень міжнародно-правових актів та прийняття окремих законів.

Основою національних стандартів збирання доказів сторонами кримінального провадження на національному рівні є Конституція України, адже на її основі приймають й інші нормативно-правові акти, які повинні їй відповідати (КПК України, закони України). Перелічено національні судові інституції, які можуть формувати національні стандарти криміналістичного забезпечення збирання доказів сторонами кримінального провадження.

У *четвертому розділі монографії* «Криміналістичне забезпечення збирання доказів стороною

обвинувачення кримінального провадження» акцентовано на діяльності сторони обвинувачення в контексті предмета дослідження.

У підрозділі 4.1 «Криміналістичне забезпечення збирання доказів стороною обвинувачення шляхом проведення слідчих (розшукових) дій» зазначено, що слідчі (розшукові) дії є основними способами збирання стороною обвинувачення криміналістично значущої інформації в кримінальному провадженні, яка за умов, передбачених КПК України, набуває доказового значення. Виокремлено загальні засади криміналістичного забезпечення збирання доказів стороною обвинувачення шляхом проведення слідчих (розшукових) дій, а також на прикладі проведення допиту, огляду (зокрема, огляду місця події), обшуку з наданням відповідних практичних рекомендацій.

У підрозділі 4.2 «Криміналістичне забезпечення збирання доказів стороною обвинувачення шляхом проведення негласних слідчих (розшукових) дій», з огляду на те, що питання теоретико-методологічних засад негласних слідчих (розшукових) дій є недостатньо дослідженими, проте доволі важливими в кримінальній процесуальній та криміналістичній науках, О. Л. Дульський висвітлив як теоретико-методологічні засади дослідження проведення негласних слідчих (розшукових) дій уповноваженими особами в кримінальному провадженні, так й актуальні практичні питання правозастосовної діяльності.

Розгляд актуальних питань правозастосовної діяльності продовжено в підрозділі 4.3, за змістом якого акцентовано на криміналістичному забезпеченні збирання доказів стороною обвинувачення шляхом проведення інших процесуальних дій (тимчасового доступу до речей і документів, тимчасового вилучення майна, арешту майна, законного затримання, затримання уповноваженою службовою особою). Криміналістичне забезпечення «інших процесуальних дій» наразі не є достатньо науково розробленим, на проти-

вагу слідчим чи негласним слідчим (розшуковим) діям, і дослідна увага автора сприяє подоланню цієї прогалини.

П'ятий розділ монографії стосується криміналістичного забезпечення збирання доказів стороною захисту в кримінальному провадженні. Автор слушно зауважує, що криміналістичне забезпечення збирання доказів стороною захисту супроводжується протягом усієї діяльності захисника, передбачає техніко-, тактико- й методико-криміналістичне забезпечення. Ефективність окресленої діяльності захисника залежить від дотримання кримінальних процесуальних засад, а також від урахування криміналістичних рекомендацій.

У запропонованій монографії комплексно висвітлено широкий спектр актуальних проблем криміналістичного забезпечення збирання доказів сторонами кримінального провадження, що постають перед державою, правоохоронною системою, адвокатурою. Загалом монографія є ґрунтовним й актуальним науковим дослідженням, яке поглиблює криміналістичну доктрину щодо криміналістичного забезпечення збирання доказів сторонами кримінального провадження за сучасних умов, у змагальному судочинстві. Представлені теоретичні узагальнення та прикладні висновки спрямовані на забезпечення ефективного розслідування кримінальних правопорушень і досягнення завдань кримінального провадження. Результати дослідження мають значну наукову та прикладну цінність і можуть бути корисними для широко кола суб'єктів, які реалізують свої повноваження в кримінальному процесі зі сторони як обвинувачення, так і захисту, а також науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти всіх рівнів, а також усіх, хто зацікавлений у розвитку правової системи України в умовах трансформації, здійснює професійну діяльність щодо підготовки правників.

CHERNIAVSKYI Serhii

Doctor of Law, Professor, Vice-Rector of the National Academy of Internal Affairs
Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2711-3828>

CURRENT ISSUES OF FORENSIC PROVISION OF EVIDENCE COLLECTION BY PARTIES TO CRIMINAL PROCEEDINGS IN THE CONDITIONS OF COMPETITIVE JUDICIAL PROCEEDINGS

Review of the book: Dul'skyi O.L. Forensic provision of evidence collection by parties to criminal proceedings: international, European, national standards: monograph. Odesa: Yurydika, 2025. 458 p.